

KOLOMBİYA – FARC BARIŞ SÜRECİ VE ALINACAK DERSLER

Dr. Başar Baysal
Universidad Del Rosario
bbaysal85@gmail.com

ÖZET

1960'lerden bu yana Kolombiya devleti ile silahlı çatışma halinde olan FARC terör örgütü, 2016 yılında imzalanan barış anlaşmasıyla silah bırakmış ve politik bir parti kurmuştur. Halihazırda barış anlaşmasının uygulamasında yaşanan sorunlara rağmen, özellikle daha önceki barış anlaşmalarıyla karşılaştırıldığında son yaşanan barış sürecinin başarılı olduğu görülmektedir. Özellikle müzakere sürecinin başarıyla tamamlanarak barış anlaşmasının imzalanması ve FARC'ın silah bırakması göz önünde bulundurulduğunda bu başarı daha göze çarpıcıdır. Bu çalışmada Kolombiya FARC barış müzakerelerinin başarıya ulaşmasını etkileyen faktörler değerlendirilerek bu kapsamda farklı barış süreçleri için alınabilecek dersler ortaya konulmuştur. Bu kapsamda, FARC'ın güç kaybetmesi, ayrıntılı çerçeve anlaşma, bölgesel dinamikler, kapsayıcılık, açıklık, karşılıklı açık ateşkesin yokluğu ve her konuda anlaşmaya varılmadan hiçbir uzlaşının bağlayıcı olmaması konuları irdelenmiştir.

ATIF İÇİN: Baysal, Başar, “Kolombiya - FARC Barış Süreci ve Alınacak Dersler”, *Güvenlik Yazıları Serisi*, No. 54, Ekim 2020.
https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2020/10/KolombiyaFARC_BasarBaysal_v.2.pdf

DOI: 10.13140/RG.2.2.14579.55848

ISSN: 2718-0557

1960'lı yıllarda, Kolombiya'nın son yüzyıldaki en kanlı dönemi olan La Violencia sonrasında kurulan FARC, ilk yıllarda sadece kendi bekasını korumaya çalışan bir örgütken, 1980'lerden itibaren özellikle uyuşturucu ticaretinden elde ettiği gelirlerle güçlenmiştir.

Kolombiya'nın çok aktörlü iç çatışma sürecinin en güçlü devlet dışı silahlı aktör olan FARC, yarım asırdan fazla süren çatışma süreci sonrasında 2016 yılında imzalanan barış anlaşması sonucu silah bırakmış ve politik bir parti kurmuştur. Halihazırda anlaşmanın uygulanmasında yaşanan sorunlar ve silah bırakmış eski FARC üyelerinin tekrardan silahlanması gibi sorunlar mevcuttur. Ancak Kolombiya'nın en büyük silahlı gerilla örgütü ile barış anlaşmasının imzalanması ve bu örgütün silah bırakması kıstas olarak alındığında başarılı bir sonuç olarak göze çarpmaktadır. Özellikle bu sonuç daha önceki barış süreçleri ile karşılaştırıldığında elde edilen başarı daha göze çarpıcıdır.

1960'lı yıllarda, Kolombiya'nın son yüzyıldaki en kanlı dönemi olan La Violencia sonrasında kurulan FARC, ilk yıllarda sadece kendi bekasını korumaya çalışan bir örgütken, 1980'lerden itibaren özellikle uyuşturucu ticaretinden elde ettiği gelirlerle güçlenmiştir (Longhurst & Lopez, 2005: 9). Ülkenin en güçlü gerilla örgütü olan FARC terör örgütü ile 2010 yılında başlayan barış süreci öncesinde de silah bırakması için barış süreçleri yürütülmüş (1980'lerde Betancur ve Barco hükümetleri, 1990'larda Gaviria ve Pastrana hükümetleri) ancak bu süreçler başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Crandall: 2002: 68; LeGrand, 2003: 176; Gonzales Posso, 1999: 46; Özkan, 2018: 90). 2002 yılına gelindiğinde FARC 20.000 den fazla silahlı militanı olan ve ülkenin belli bölgelerini resmen, yarısından fazlasını da fiilen kontrol eden bir güce ulaşmıştır (Freedom House, 2005; Lee, 2012; Baysal, 2019). 2002 yılında başa geçen Uribe yönetimi FARC'a karşı yürüttüğü silahlı mücadele sonrasında örgüt zayıflamış ve Uribe sonrası 2010 yılında başa geçen Santos yönetimiyle barış anlaşması için masaya oturmuştur. Bir yıldan fazla süre gizli görüşmeler sonrası 2012 yılında Havana barış görüşmeleri başlamış ve 4 yıllık müzakere süreci sonrasında barış anlaşması imzalanmıştır. Bu çalışma, Santos döneminde başlayan son barış sürecini irdeleyerek, barış anlaşmasının imzalanabilmesini sağlayan faktörler üzerinden ne gibi dersler çıkarılabileceğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda FARC'ın hem maddi hem manevi gücünün zayıflaması, bölgesel dinamikler, ön görüşmeler ve ayrıntılı çerçeve anlaşmasının varlığı, görüşmelerin topluma açık olarak yürütülmesi, görüşmelerin kapsayıcılığı, üçüncü partilerin rolü, görüşmeler sürecinde ateşkes ilan edilmemesi, ve her konuda anlaşılmadan hiçbir konuda bağlayıcı anlaşma yapılmaması prensibi konuları üzerinde durulmuştur.

2002 yılında materyal gücünün zirvesine ulaşan FARC, 2002-2010 yılları arasında Uribe yönetiminin uyguladığı demokratik güvenlik politikası sürecinde bu gücünü büyük ölçüde yitirmiştir. Bu güç kaybı da örgütü barış

2002 yılında materyal gücünün zirvesine ulaşan FARC, 2002-2010 yılları arasında Uribe yönetiminin uyguladığı demokratik güvenlik politikası sürecinde bu gücünü büyük ölçüde yitirmiştir.

görüşmeleri için masaya oturmaya itmiştir. Kolombiya hükümetinin uyguladığı güvenlik pratiklerinden kaynaklanan insan hakkı ihlalleri ile de dikkat çeken bu dönemde FARC Militan sayısı olarak 20.000’lerden 10.000’in altına düşmüş, ülke içerisinde kontrol ettiği otonom bölgeleri de kaybetmiştir (OECD, 2016). Bu güç kaybına ek olarak FARC başta kurucu lider Manuel Marulanda (2008) olmak üzere önemli liderlerini de kaybetmiştir (Raul Reyes-2008, Alfonso Cano-2011). Bu materyal güç kayıpları yanında FARC bulaştığı ayırım gözetmeyen insan kaçırma eylemleri ve uyuşturucu ticareti faaliyetlerinden dolayı moral/ideolojik anlamda da güç kaybetmiştir. 1960’larda Kolombiya’daki fakir köylülerin haklarını korumak için kurulan örgüt, ideolojik tabanından koparak daha çok bir suç örgütüne dönüşmüştür. Bu durum, toplumsal desteğini kaybetmesine yol açmıştır (IFIT, 2018: 5). Tüm bunlar, FARC liderlerini silahlı mücadele ile yola devam edilmesi fikrinden uzaklaştırarak, hükümetle anlaşma masasına oturmaya zorlamıştır (Santos Calderon, 2014: 71).

FARC’ın güç kaybetmesine ek olarak, bölgesel dinamikler de FARC’ın hedeflerine ulaşmada silahlı mücadeleden ziyade, politik alanda mücadele düşüncesini destekler niteliktedir. 2000’li yılların başında Latin Amerika’da sosyalist liderlerin yükselişi göze çarpmaktadır. Venezüella’da Hugo Chavez, Bolivya’da Evo Morales, Ekvador’da Rafael Correa gibi sol liderler başa geçebilmiştir. Bu örneklerden daha çarpıcı olarak, bölgede eski gerilla üyeleri, politik alanda yükselerek devlet başkanlığı seviyesine gelebilmişlerdir. 12 yıl hapis yatan eski gerilla üyesi (Tupamaros – MLN-T) Jose “Pepe” Mujica 2009 yılında Uruguay devlet başkanı olmuştur. Aynı şekilde 1960 ve 70’li yıllarda silahlı mücadele içinde yer almış Dilma Vana Rouseff 2011 yılında Brezilya devlet başkanı seçilmiştir. Bölgedeki bu gelişmelerin FARC’a politik alana geçmesi için bir motivasyon sağladığı kesindir (Baysal, 2019). Bunlara ek olarak, FARC’ın bölgedeki geleneksel destekçileri olan Küba ve Venezüella ile 2010 yılında başa geçen Santos’un kurduğu iyi ilişkiler sayesinde örgüt, uluslararası desteğini de büyük ölçüde yitirmiştir. Santos, barış görüşmeleri öncesinde bu iki ülke ile kurduğu ilişkiler sayesinde öncelikle bu ülkeleri barış görüşmeleri konusunda ikna etmiş ve örgütün aldığı dış desteği sınırlandırmıştır (Özkan, 2018: 97; IFIT, 2019: 28).

Yukarıda belirtildiği gibi, barışın sağlanabilmesi ve anlaşma imzalanabilmesini sağlayan önemli faktörlerden birisi de barış görüşmeleri öncesinde ayrıntılı bir çerçeve anlaşması imzalanmış olmasıdır. Santos’un 2010 yılında başa geçmesi sonrasında başlayan gizli ön görüşmeler neticesinde 2012 yılında FARC ve Kolombiya hükümeti arasında çerçeve anlaşma imzalanmıştır (Acuerdo General). Bu anlaşma barış müzakere

**Ayrıntılı çerçeve
anlaşma
bağlamında,
FARC barış
sürecinde
açıklık/şeffaflık
noktasında örnek
bir tutum
izlenmiştir.**

sürecinin nasıl işleyeceğini, sürece kimlerin katılacağını, ve en önemlisi süreçte hangi konuların masaya yatırılacağını karara bağlamıştır. Çerçeve anlaşmaya göre barış görüşmeleri kırsal reform, politik katılım, yasadışı uyuşturucu sorunu, savaş mağdurları, silahlı çatışmanın sonlandırılması ve uygulama olmak üzere altı başlığı kapsayacaktır (Acuerdo General). Bu ayrıntılı çerçeve anlaşma, barış görüşmeleri için çok net bir yol haritası çizerek Havana Barış Görüşmelerinde, müzakerelerin bağlamından çıkması, sonu gelmeyen tartışmalara girilmesi gibi olası sorunların önüne geçilmesini sağlamıştır (Ozkan, 2018: 93-94).

Ayrıntılı çerçeve anlaşma bağlamında, FARC barış sürecinde açıklık/şeffaflık noktasında örnek bir tutum izlenmiştir. Öncelikle FARC ile imzalanan çerçeve anlaşma kamuoyu ile paylaşılmış ve halka barış görüşmelerinin kapsamı konusunda bilgi verilmiştir. Dolayısıyla, 2012 yılında gizli görüşmeler bitip resmi barış müzakereleri başladığında halk bu müzakerelerde nelerin konuşulacağı ve müzakere sonunda ne gibi bir anlaşmaya varılabileceği hakkında bilgi sahibidir. Benzer şekilde Havana Barış Görüşmeleri sürecinde yukarıda belirtilen altı maddeden her biri ile ilgili anlaşma sağlanıp ilgili anlaşma bölümü hakkında mutabık kalındığında, ilgili alt bölüm de kamuoyu ile paylaşılmış ve süreçten haberdar olması sağlanmıştır (Herbolzheimer, 2016: 8).

Barış görüşmelerinde açıklık kadar önemli olan bir diğer kıstas da kapsayıcılıktır. Kapsayıcılık yatay ve dikey olmak üzere iki açıdan incelenebilir. Yatay kapsayıcılık, müzakere eden tarafların en şahin kesiminden en ılımlı kesimine kadar farklı düşünceye sahip gruplarının görüşmelere dahil edilmesidir. Kolombiya-FARC görüşmelerine baktığımızda tarafların müzakereler için Havana'ya gönderdiği temsilcilerin bu özelliği taşıdığı gözükmektedir. Dikey kapsayıcılık ise, toplumun farklı kesimlerinin müzakere sürecine katılmasına işaret etmektedir. Bu açıdan Havana Barış Görüşmeleri kapsayıcılığı düşük bir süreç olarak görülmektedir. Barış müzakerelerine sadece FARC ve Hükümetin belirlediği temsilciler katılmış; bu gruplar dışında (üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, bölgesel temsilciler, yerli grupların temsilcileri gibi) toplumun farklı kesimlerini temsil eden aktörler katılamamıştır. Bunun iki istisnası savaş mağdurları ve kadın örgütleridir. Savaş mağdurları, dünyada ilk defa Kolombiya Barış Sürecinde barış müzakerelerine doğrudan katılmış ve mağdurlar konusu barış müzakerelerinin ana konularından birisi olmuştur. Gruplar olarak Havana'ya getirilen mağdur temsilcilerinin düşünceleri ve talepleri dinlenmiş ve barış sürecinde bunlar dikkate alınmıştır. Görüşmelerin başında sürece resmen dahil olmayan kadın örgütleri de yoğun çabalar ve gösteriler sonucunda resmen

Savaş mağdurları, dünyada ilk defa Kolombiya Barış Sürecinde barış müzakerelerine doğrudan katılmış ve mağdurlar konusu barış müzakerelerinin ana konularından birisi olmuştur.

dahil olmuştur. Bu sayede daha kapsayıcı ve sağlıklı bir süreç yürütülebilmiştir (UN Women, 2015).

Açıklık ve kapsayıcılık konularıyla bağlantılı olarak, Kolombiya Barış Sürecinde irdelenmesi gereken önemli bir husus da açıklığın getirmiş olduğu dolaylı kapsayıcılıktır. Yukarıda belirtildiği gibi Kolombiya Barış Süreci açıklık açısından örnek seviyede bir müzakere sürecidir. Kamuoyu hem sürecin başında hem de süreç boyunca bilgilendirilmiş ve sürecin nasıl ilerleyeceği, hangi yöne gittiği başından beri halk ile paylaşılmıştır. Bu durum, süreçten haberdar olan toplumun dolaylı olarak sürece dahil olmasını ve sürecin kapsayıcılığının artmasını yanında getirmiştir. Sürecin açık şekilde ilerlemesi, süreçle ilgili toplumsal tartışmanın yapılabilmesini, medya kuruluşlarında analize ve tartışmalar yapılmasını, birçok gösteri ve kamusal forum düzenlenmesini, ilgili konuda akademik çalışmalar düzenlenmesini sağlamış ve bu sayede müzakerelere katılanlar halkın nabzını tutarak kamuoyunun görüşlerini tartışmalara dahil edebilmiştir.

Kolombiya – FARC barış müzakerelerinin başarıya ulaşması konusunda üzerinde durulması gereken bir başka konu da müzakerelere üçüncü partileri dahil konusudur. Hem Kolombiya hükümeti hem FARC barış görüşmelerin üçüncü bir parti arabuluculuğu ya da hakem ülke kapsamında yapılmasını reddederek doğrudan birbirleri ile müzakere etme yolunu seçmişlerdir. Bu durum, tarafların doğrudan temas kurmasını sağlarken iki tarafta sürece kolaylaştırıcı ve garantör ülkeler kapsamında üçüncü partilerin katılımı konusunda hemfikir olmuşlardır. Bu kapsamda, Küba ve Norveç garantör ülke, Şili ve Venezüella da katılımcı ülke sıfatıyla sürece dahil olmuşlardır. Ancak bu ülkeler süreci yöneten arabulucular rolünde değil kolaylaştırıcı aktörler olarak katkı sunmuştur. Söz konusu üçüncü ülkelerin sürece dahil olması, başarıya ulaşmada önemli rol oynamış ve özellikle tartışmaların düğümlendiği durumlarda getirdikleri önerilerle sürecin ilerleyebilmesine katkı sağlamıştır.

Diğer birçok barış sürecinden farklı olan ve bu konudaki genel kanıya ters olarak, Kolombiya – FARC barış sürecinde dikkat çeken bir diğer özellik de süreç boyunca genel karşılıklı ateşkes ilan edilmemesidir (IFIT, 2018: 8). Her ne kadar FARC barış görüşmeleri sürecinde karşılıklı ateşkes ilan edilmesini istese ve belli dönemlerde tek taraflı geçici ateşkes ilan etmiş olsa da, Santos yönetimi, özellikle daha önceki barış süreçlerinden aldığı dersle genel ateşkes ilan edilmeyeceği konusunda diretmiştir. Nitekim, daha önceki barış süreçlerinde ilan edilen ateşkes dönemlerini FARC, güçlenmek ve yeniden yapılanmak için kullanmış ve her çatışmasızlık sürecinden güçlenerek çıkmıştır. Bu riskli kararın bir diğer getirisi de sürecin kontrolsüz (*spoiler*)

Süreç boyunca benimsenen, her konuda anlaşmaya varılmadan hiçbir konuda bağlayıcı anlaşma yapılmaması prensibi, Kolombiya – FARC barış sürecinin başarıya ulaşmasında önemli etkiye sahiptir.

grupların eylemleri ile baltalanmasının önüne geçilmiş olmasıdır.

Son olarak, süreç boyunca benimsenen, her konuda anlaşmaya varılmadan hiçbir konuda bağlayıcı anlaşma yapılmaması prensibi, Kolombiya – FARC barış sürecinin başarıya ulaşmasında önemli etkiye sahiptir (Office of the High Commissioner for Peace, 2014: 13). Daha önce Hayırlı Cuma Anlaşması'nda (*Good Friday Agreement*) da benimsenen bu prensibe göre, tarafların süreç boyunca mutabık oldukları maddeler ve alt bölümlerin herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Dolayısıyla, Havana Barış Görüşmelerinde her ne kadar altı alt başlık aşama aşama karara bağlansa ve bu alt bölümler kamuoyu ile paylaşılsa da bu mutabakatların herhangi bir bağlayıcılığı olmamıştır. Bu durum özellikle müzakerelere katılan temsilcilerin daha rahat karar alabilmelerine kapı açmıştır.

Kolombiya – FARC barış müzakereleri süreci, halihazırda anlaşmanın uygulanmasında yaşanan önemli sorunlara rağmen, barış anlaşmasının imzalanabilmiş olması ve FARC'ın silah bırakarak politik bir aktör halini alması açısından bakıldığında başarılı bir süreçtir. Yukarıda açıklanan kriterler değerlendirildiğinde, Kolombiya'daki en güçlü devlet dışı silahlı aktör olan FARC terör örgütünün hem maddi hem de moral/ideolojik anlamda güç kaybına uğradığı bir dönemde barış sürecinin başlaması barış müzakerelerinin başarıya ulaşmasında en önemli faktörlerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna ek olarak, bölgede sol eğilimli liderlerin başa geçmesi ve FARC'ın bölgedeki desteğinin kısıtlanması gibi bölgesel faktörlerin süreci destekler nitelikte olması da örgüt liderlerinin müzakere masasına oturmasında ve sürecin bir barış anlaşmasıyla sonlanabilmesinde önemli rol oynamıştır. resmi Barış görüşmeleri öncesinde yapılan gizli ön görüşmeler ile ayrıntılı bir çerçeve anlaşma imzalanarak barış süreci için net bir yol haritasının ortaya konulmuş olması süreç boyunca müzakerelere edilen konuların dallanmamasını ve sürecin tıkanmamasını sağlamıştır. Sürecin son derece açık olarak yönetilmesi ve hem bu açıklığın getirdiği dolaylı kapsayıcılık hem de savaş mağdurları ve kadın örgütlerinin sürece dahil ile sağlanan doğrudan kapsayıcılık müzakerelerin tabana yayılmasını sağlamış ve meşruiyetini arttırmıştır. Son olarak daha önceki barış süreçlerinden alınan ders ile süreçte iki taraflı genel bir ateşkes ilan edilmemiş olması ve her konuda anlaşma sağlanmadan hiçbir konuda bağlayıcı anlaşma yapılmaması prensibi sürecin anlaşma ile sonuçlandırılmasında önemli katkı sağlamıştır. Bu hususların tamamı dünyanın farklı yerlerinde ileride yaşanacak barış süreçleri için yol gösterir niteliktedir.

KAYNAKÇA

- Baysal, B. (2019). *Securitization and Desecuritization of FARC in Colombia: A Dual Perspective Analysis*. Lanham: Rowman Littlefield Lexington Books.
- Crandall, R. (2002). *Driven by Drugs: U.S. Policy Toward Colombia*. Boulder: Lynne Rienner Pub.
- Freedom House (2005). *Freedom in the World: Colombia*. Freedom House.
- Gonzales Posso, C. (1999). "Negotiations with FARC: 1982–2002", *Accord*, 14, ss. 46–51.
- Herbolzheimer, K. (2016). "Innovations in the Colombian Peace Process", NOREF
- IFIT (2018). "The Colombia Peace Talks: Practical Lessons for Negotiations Worldwide", Institute for Integrated Transitions.
- IFIT (2019). "La fase exploratoria del proceso de paz: una mirada desde adentro. Insitute for Integrated Transitions", Institute for Integrated Transitions.
- Lee, C. (2012). "The FARC and the Colombian Left: Time for a Political Solution?", *Latin American Perspectives*, 39 (1), ss. 28-42.
- LeGrand, C. (2003). "The Colombian Crisis in Historical Perspective", *Canadian Journal of Latin American and Caribbean Studies* 28 (55/56), ss. 165–209.
- Longhurst, R. M. ve J. K. Lopez (2005). *The Forgotten Insurgency: Is There Hope for Colombia?*, Tez, Naval Postgraduate School, Monterey, California. <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a443320.pdf>. (Erişim Tarihi: 01.08.2020).
- OECD (2016). *Due Diligence in Colombia's Gold Supply Chain*. Organization for Economic Cooperation and Development.
- Office of the High Commissioner for Peace (2014). "Learn about the Peace Process in Colombia", Office of the Hight Commissioner for Peace.
- Özkan, M. (2018). "Shaping Peace Processes: A Comparison between Turkey and Colombia", *Turkish Policy Quarterly*, 16 (4), ss. 87–99.
- Santos Calderon, E. (2014). *Así empezó todo: el primer cara a cara secreto entre el gobierno y las Farc en La Habana*. Bogotá: Intermedio.

UN Women (2015). “Women Take the Reins in Colombia”, United Nations Women.

BELGESEL

DW Documentary, “Colombia: The long road to peace after the civil war”,
<https://www.youtube.com/watch?v=xO6AnTc0OE8>

Uluslararası İlişkiler Konseyi (UİK) Derneği, Türkiye’de uluslararası ilişkiler çalışmalarının gelişimine katkıda bulunmak, ilgili alanlarda çalışanları bir araya getirmek ve çalışmalarını desteklemek amacıyla bir grup akademisyen, medya çalışanı ve dışişleri mensubu tarafından 2004 yılında tarihinde kurulmuştur. 2010 yılından beri *International Studies Association (ISA)* ortak kuruluşu ve 2016’dan beri de *Balkan Political Science Association (BPSA)* üyesi olan UİK, iki yılda bir düzenlediği *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları ve Eğitimi Kongresi* ile *Güvenlik Akademisi* ve *Dış Politika Akademisi* eğitim programlarını gerçekleştirmektedir. Uluslararası İlişkiler disiplininin Türkiye’deki gelişimine katkı yapmış öğretim üyelerine yönelik *Ustalara Saygı Ödülü* ile genç akademisyenlere yönelik *Teşvik Ödülü* veren UİK, başta *Uluslararası İlişkiler* dergisi ile *Güvenlik Çalışmaları* serisi olmak üzere kapsamlı bir yayım programı ile *Güvenlik Portalı (GP)*, *Türkiye Barışı Koruma Veri Tabanı (TÜBAKOV)*, *Kavram Avcıları* ve *Black Sea Young Reformers Fellowship (BSYRF)* projelerini hayata geçirmiştir.

UİK hakkında daha fazla bilgi almak için, lütfen [web sayfasını](https://www.uik.org.tr) (https://www.uik.org.tr) ziyaret ediniz.

© UİK 2020

Bu çalışmanın telif hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi (UİK)’e ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; UİK’in kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.